

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ Α. ΖΑΚΥΘΗΝΟΥ

Τακτικού καθηγητοῦ τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας

Δόγος ἐπικήδειος εἰς Νικόλαον Βλάχον¹.

Ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν προπέμπει εἰς τὴν τελευταίαν κατοικίαν του τὸν τακτικὸν Καθηγητὴν τῆς Ἱστορίας τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος Νικόλαον Βλάχον.

Ὁ Νικόλαος Βλάχος ἐγεννήθη ἐν Μεγαλοχωρίῳ τῆς Θήρας τὴν 18 Δεκεμβρίου τοῦ 1893. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐδιδάχθη ἐν Μεσολογγίῳ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ θείου του Μητροπολίτου Παρθενίου Ἀκύλα. Ἀκολούθως ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἐνεκρίθη εἰς τοὺς πτυχιούχους αὐτῆς τὴν 29 Ἀπριλίον τοῦ 1915. Κατὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον ὑπηρέτησεν ὡς ἐφεδρος ἀξιωματικὸς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ.

Ἐν Γερμανίᾳ (1922 - 1925) ὁ Νικόλαος Βλάχος ἡσχολήθη περὶ τὰ Παιδαγωγικά, ἰδίᾳ δὲ περὶ τὴν Φιλοσοφίαν καὶ τὴν Μεθοδολογίαν τῆς Ἱστορίας. Μεγίστην ὑπῆρξεν ἡ ροπή, ἣν ἡσκησεν ἐπ' αὐτοῦ ὁ ἐν Freiburg - im - Breisgau καθηγητὴς Georg von Below. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διωρίσθη Διευθυντὴς τοῦ Διδασκαλείου Κοζάνης καὶ ὑπέβαλε διατριβὴν ἐπὶ διδακτορίᾳ περὶ τῶν οἰκονομικῶν μεταρρυθμίσεων ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ Turgot καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τὴν 27 Ἰανουαρίου τοῦ 1926.

Ἀπὸ τοῦ 1928 μέχρι τοῦ 1937, ὁ Βλάχος διετέλεσε Διευθυντὴς τοῦ Διδασκαλείου Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, γενόμενος, τῷ 1930, ὑφηγητῆς τῆς Ἱστορίας τῶν Μέσων καὶ Νεωτέρων χρόνων. Τῷ 1937 διωρίσθη ἑκτακτος Καθηγητὴς παρὰ τῇ ἐκτάκτῳ ἀποτελεῖ ἔδρᾳ τῆς Ἱστορίας τῆς Νεωτέρας Εὐρώπης καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν τῆς πολιτικῆς Ἱστορίας τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος ἐν τῇ Παντείῳ Ἀνωτάτῃ Σχολῇ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν. Τὴν 17 Ἀπριλίον τοῦ 1939 διωρίσθη τακτικὸς Καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος.

Αἱ πρὸς τὴν μέσῃ καὶ τὴν ἀνωτάτῃ ἐκπαίδευσιν ὑπηρεσίαι τοῦ μετα-

1. Ἐξεφωνήθη τὴν 31 Ἰανουαρίου 1956 ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου Καρύστη.

στάντος συναδέλφου ὑπῆρξαν μέγισται. Ἐπανειλημμένως ἡ Πολιτεία καὶ τὸ Πανεπιστήμιον ἀνέθεσαν εἰς αὐτὸν σημαντικωτάτας ἀποστολάς. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ὁμοῦ μετ' ἄλλων συναδέλφων, μετέβη εἰς Μακεδονίαν, καὶ συνετέλεσεν εἰς τὸ εἰρηνευτικὸν ἔργον τῶν τραγικῶν ἐκείνων ὥρων. Αὐτὸς δὲ ὑπῆρξεν ὁ ὁργανωτὴς τῆς παιδείας εἰς τὴν ἀπελευθερωθεῖσαν Δωδεκάνησον, ἐπιτελέσας τὴν ἀποστολὴν ταύτην μὲ τὴν διακρίνουσαν αὐτὸν σύνεσιν καὶ ὁρθοκρισίαν. Ὁ Βλάχος ὑπῆρξε μέλος τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρου. Ἀντεπροσώπενε τὴν Ἑλλάδα εἰς διεθνή ἐπιστημονικὰ συνέδρια, τελευταίως δὲ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ συνελθὼν Συνέδριον τῶν Ἱστορικῶν Ἐπιστημῶν.

Τὸ συγγραφικὸν καὶ ἐρευνητικὸν ἔργον τοῦ ἀειμνήστου συναδέλφου εἶναι ἐπιβλητικόν. Ἐν Μεσολογγίῳ διὰ πρώτην φορὰν συνέλαβε τὸ ὄραμα τοῦ ἀγωνιζομένου Ἑθνους καὶ εἰς τὸ Μεσολόγγιον ἀφιέρωσε διατριβὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Αἱ τελευταῖαι ἄγονοι προσπάθειαι πρὸς ἀνεφοδιασμὸν τοῦ Μεσολογγίου» (1939). Τὰ πρῶτα ὅμως διαφέροντα τοῦ Νικολάου Βλάχου στρέφονται πρὸς τὴν θεωρίαν καὶ τὴν Μεθοδολογίαν τῆς Ἱστορίας. Κατὰ τὸ ἔτος 1925 ἐκδίδει τὰ «Θεωρητικὰ καὶ μεθοδολογικὰ προβλήματα τῆς Ἱστορίας», ἔκτοτε δὲ μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν ἐξηκολούθει δημοσιεύων ἡσονας περὶ τῶν θεωρητικῶν τούτων θεμάτων πραγματείας : «Ἡ γενετικὴ ἢ ἐξελικτικὴ μορφή τῆς Ἱστορίας» (1937), «Ἡ σχέσις τῆς Φιλολογίας καὶ τῆς Ἱστορίας» (1939), «Ἡ σχέσις τῆς Πολιτειολογίας καὶ τῆς Πολιτικῆς πρὸς τὴν Ἱστορίαν» (1953), «Ἡ σχέσις τῆς Ἱστορίας πρὸς τὴν Ψυχολογίαν» (1954|1955) κλπ.

Ἐνωρὶς ὅμως τὴν δραστηριότητα τοῦ ἐρευνητοῦ καὶ τοῦ διδασκάλου δεσμεύουν σχεδὸν ἀποκλειστικῶς οἱ ἄγωνες τοῦ νεωτέρου Ἑλληνικοῦ Ἑθνους διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς ἀνεξαρτησίας του καὶ διὰ τὴν πολιτικὴν του ὁργάνωσιν. Οὕτω προέκυψαν ἔργα γενναῖα : «Τὸ Μακεδονικὸν ὡς φάσις τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος 1878 - 1908» (Ἀθήναι 1935), «Τὸ Ἀνατολικὸν Ζήτημα καὶ ἡ Ἑλλὰς» (1950), «Ἡ ἀμφισβήτησις ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τῆς προτεραιότητος τῆς καταλήψεως τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ» (1953), «Ἡ συμμαχικὴ προσέγγισις τῶν τεσσάρων χριστιανικῶν κρατῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου κατὰ τὸ ἔτος 1912» (1953) κ.ἄ. Πρὸ δύο μόλις ἐτῶν, τῷ 1954, ἐξεδόθη ὁ ὀγκώδης πρῶτος τόμος τῆς «Ἱστορίας τῶν κρατῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, 1908 - 1914», ἔργον μνημειῶδες, τοῦ ὁποίου ὁ δεύτερος τόμος κατελείφθη ἡμιτελής. Τὰ συγγράμματα ταῦτα ὑπῆρξαν καρπὸς ἐπιμόνων καὶ μακρῶν προσωπικῶν ἐρευνῶν καὶ ἐκτάκτου ἱστορικῆς ἐμπειρίας, κριτικῆς ἱκανότητος καὶ συνθετικῆς δυνάμεως. Ἀνερευνῶν καὶ φωτίζων τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἑθνους, ὁ Βλάχος ἐγένετο ὁ ἱστορικὸς ὄλων τῶν λαῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου.

Τὸ ἔργον τοῦ θὰ παραμείνῃ κτῆμα καὶ ἐγκαλλώπισμα καὶ παιδεύσεις τῶν ἐπερχομένων γενεῶν¹.

*
* *

Μὲ βαθυνιάτην ὁδύνην σὲ ἀποχωρίζεται ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολή, ἀγαπητὲ συνάδελφε καὶ φίλε ποθεινότητε. Χθὲς συνήλθομεν ὅλοι εἰς τὸν γνώριμόν σου χῶρον, διὰ νὰ ἀναπολήσωμεν τὴν μορφήν σου. Ἡ θέσις σου, παρὰ τὸ πλευρόν μου, εἶχε μένει κενή. Ἐθαυμάσαμεν τὸ ἔργον σου καὶ ἐξηλεύσαμεν τὸ παράδειγμά σου. Ὑστερα τὰ δάκρυα ἐκύλησαν ἡρόεμα καὶ τοῦτο ὑπῆρξεν ἀνακούφους δι' ἡμᾶς, γνωρίζω δὲ οὐ τὰ δάκρυα εἶναι ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου εἶχες περισσότερον ἀνάγκην.

Ἡ ζωὴ σου ὑπῆρξε σκληρὰ, αὐστηρὰ καὶ ἀσκητικὴ. Δὲν ἐγνώρισες τὴν θαλπωρὴν τῆς οἰκογενείας καὶ ἔμεινες μέχρι τέλους μόνος εἰς τὴν ζωὴν. Μόνος μὲ τὴν χαρὰν τῆς Ἐπιστήμης, μόνος μὲ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἐν παντὶ καυσχύσεως τοῦ ἀγαθοῦ.

Ἄλλ' ἡ ζωὴ σου, αὐστηρὰ καὶ ἀσκητικὴ, πρόκειται σήμερον εἰς πάντας μνημεῖον ἀρετῆς. Ἐκαλλιέργησες τὴν Ἐπιστήμην ἄνευ κόμπου καὶ παρῆμεινες ταπεινὸς καὶ ἀπέριττος εἰς τὰς μεγαλυτέρας σιγμὰς τῶν ἐπιτευξέων σου. Ὁ πόνος τῆς Πατριδος σὲ ἔφερεν εἰς τὴν ἔρευναν τῆς Ἱστορίας της. Ὁ μόχθος σου ἀκαταπαύστως κατέτεινεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ συνόλου. Πρῶτος καὶ γλυκύς, ὑπῆρξες συνάδελφος ἄριστος καὶ φίλος πιστός. Τίμιος καὶ αὐστηρός, ἀκέραιος καὶ εὐθαρσὴς εἰς τὰς γνώμας σου, κατέκτας τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴν εἰλικρίνειαν τῶν προθέσεων σου. Ὁλόκληρος ὁ κόσμος τῶν μαθητῶν σου, ἀνομολογῶν τὴν ἑκτακτον ἀρετὴν σου, θρηνεῖ διὰ τὴν ἀδόκητον ἀπώλειαν.

Ἀγαπητὲ συνάδελφε καὶ φίλε, ὁ θάνατος σὲ ἤρπασεν ἐκ μέσου ἡμῶν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἐπιστημονικῆς σου δραστηριότητος. Δὲν εἴμεθα ἀκόμη εἰς θέσιν νὰ ἀναμετρήσωμεν τὸ μέγεθος τῆς ἀπωλείας, ἡ ὁποία πλήττει τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολήν. Διότι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ὀλίγοι καὶ ὑπῆρξες ἐκλεκτὸς μεταξὺ τῶν ὀλίγων. Εἶθε ἡ ψυχὴ σου, στρεφομένη περὶ τοὺς οἰκίους τόπους, νὰ ἐνισχύῃ ἡμᾶς εἰς τὴν μεγάλην προσπάθειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπελείφθημεν μόνοι ! Εἶθε τὸ παράδειγμά σου νὰ γίνῃ κανὼν βίου τῶν νεωτέρων ἐπιστημονικῶν γενεῶν !

Τὸ εὐγενὲς ἔργον, τὸ ὁποῖον τόσον ἡγάπησες, εἰς τὸ ὁποῖον ἀφιέρωσες ὅλας σου τὰς δυνάμεις, εἰς τὸ ὁποῖον φεύγων καταλείπεις τοῦ μεγάλου σου

1. Ἀναγραφὴν τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Νικολάου Βλάχου, καταρτισθεῖσαν ὑπὸ τῶν φοιτητῶν τοῦ Ἱστορικοῦ καὶ Ἀρχαιολογικοῦ τμήματος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, βλ. κατωτέρω σελ. 637.

μόχθου τὸ ταπεινὸν προϊόν, τὸ ἔργον τοῦτο συνεχίζεται. Τὴν ἐπαγγελίαν ταύτην ἔχω ἐντολὴν νὰ σοῦ δώσω κατὰ τὴν ὑστάτην καὶ ἐπίσημον ταύτην συγμῆν τοῦ αἰωνίου ἀποχωρισμοῦ. Ἡ Πολιτεία, τὸ Πανεπιστήμιον, ἡ Μέση Παιδεία, ἡ σπουδάζουσα νεότης σὲ ἐγνωμονοῦν, πολύκλαυστε καὶ ἀλησμόνητε φίλε καὶ συνάδελφε. Εὐχομαι ἡ ὁδός, ἣν πορεύει σήμερον, νὰ εἶναι πλήρης γαλήνης καὶ τὸ χῶμα, τὸ ὁποῖον ἐντὸς δλίγου θὰ σὲ σκεπάσῃ, ἐλαφρόν.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Α. ΖΑΚΥΘΗΝΟΣ